

Anna Czech

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

WYZWANIA POLSKIEGO RYNKU ENERGII ELEKTRYCZNEJ I GAZU NA PODSTAWIE PROCESU *UNBUNDLINGU*

Streszczenie: W wielu krajach Unii Europejskiej sieci energii elektrycznej i gazociągi nadal pozostają własnością tzw. przedsiębiorstw zintegrowanych pionowo (PZP), które są odpowiedzialne za wytwarzanie, dostawy, przesył i/lub dystrybucję energii. Integracja pionowa daje przedsiębiorcom możliwość wspierania własnych oddziałów przez wykorzystywanie dominującej pozycji na rynku, co w efekcie hamuje rozwój konkurencji. W związku z powyższym Komisja Europejska zaproponowała w dyrektywach elektroenergetycznej i gazowej oddzielenie działalności operatorów sieci od PZP. Artykuł przedstawia realizację tego procesu (*unbundlingu*) w sektorze energii elektrycznej i gazu w kontekście budowania konkurencyjnego rynku energetycznego na przykładzie Polski.

Słowa kluczowe: *unbundling*, dyrektywy energoelektryczna i gazowa, bezpieczeństwo energetyczne, Unia Europejska, liberalizacja rynku energii i gazu.

1. Wstęp

Tworzenie Wewnętrznego Rynku Energii w Unii Europejskiej opartego na konkurencyjnych rynkach 27 krajów jest niewątpliwie procesem długim i złożonym, wymagającym wielu trudnych i strategicznych decyzji. Ważną rolę w budowie zliberalizowanego rynku energii i gazu odgrywają rządy krajowe, instytucje wspólnotowe, niezależni regulatorzy oraz operatorzy systemów. To od nich zależą rozwiązania regulacyjne, które wpływają na budowę konkurencyjnego europejskiego rynku energii elektrycznej i gazu. Aby obydwa rynki stały się w pełni zintegrowane i otwarte dla konkurencji, należy zwrócić uwagę na szereg rozwiązań prawnych, zawartych w dyrektywach elektroenergetycznej i gazowej, mających urzeczywistnić realizację celu, jakim jest utworzenie wewnętrznego rynku energii elektrycznej i gazu oraz przyspieszenie liberalizacji tych sektorów. Jednym z podstawowych działań mających temu służyć jest rozdzielenie działalności przesyłowej i dystrybucyjnej w sytuacji pionowego zintegrowania przedsiębiorstw energetycznych (PZP)¹.

¹ Ustawa Prawo energetyczne w art. 3 ust. 12a określa przedsiębiorstwo zintegrowane pionowo jako „przedsiębiorstwo energetyczne lub grupę przedsiębiorstw, których wzajemne relacje są okreś-

W tej sytuacji niezbędne wydaje się zwrócenie uwagi na wyzwania, jakie niesie proces tworzenia *unbundlingu*. Należałoby zatem zadać pytanie, dlaczego właśnie wydzielenie operatora systemu przesyłowego i dystrybucyjnego ma tak istotne znaczenie dla funkcjonowania rynku energii elektrycznej i gazu. Otóż w wielu państwach członkowskich Unii Europejskiej sieci przesyłowe i dystrybucyjne w dalszym ciągu są własnością przedsiębiorstw zintegrowanych pionowo. Integracja pionowa daje przedsiębiorcom możliwość wspierania własnych oddziałów lub zależnych podmiotów przez wykorzystywanie dominującej pozycji na rynku, co w efekcie hamuje rozwój konkurencji. Aby uniknąć dyskryminacji konkurentów przez PZP, konieczne wydaje się oddzielenie działalności w zakresie sieci, czyli przesyłu i dystrybucji, od form działalności konkurencyjnej, takich jak produkcja i dostawy. Służyć temu mają właśnie postanowienia przewidziane w dyrektywach elektroenergetycznej i gazowej dotyczące rozdziału *unbundlingu*.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie realizacji procesu *unbundlingu* w Polsce w sektorze energii elektrycznej i gazu jako jednego ze środków służących do budowy konkurencyjnego rynku energetycznego oraz nakreślenie problemów związanych z tym procesem. Artykuł został podzielony na dwie części. Pierwsza stanowi ramy teoretyczne, które są punktem wyjścia dla dalszych rozważań, natomiast druga część przedstawia implikacje praktyczne odnoszące się do wyzwań polskiego rynku energii elektrycznej i gazu. Z uwagi na obszerność poruszanego zagadnienia budowy konkurencyjnego rynku energii elektrycznej i gazu w Polsce w artykule pominięto kwestie związane z niedyskryminacyjnym dostępem stron trzecich do infrastruktury sieciowej, kwestie zobowiązań z tytułu świadczenia usług użyteczności publicznej na rynkach energii elektrycznej i gazu, a także kwestie utworzenia niezależnej regulacji energetyki, która sama w sobie stanowi zresztą duże wyzwanie dla polskich władz.

2. Rozdzielenie prawne

Dyrektywy elektroenergetyczna² i gazowa³ przewidują rozdzielenie prawne i funkcjonalne zarówno w stosunku do operatorów systemu przesyłowego (OSP), jak i

lone w art. 3 ust. 2 rozporządzenia nr 139/2004 z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw (Dz.Urz. WE L 024 z 29.01.2004), zajmuje się w odniesieniu do paliw gazowych: przesyłaniem lub dystrybucją, lub magazynowaniem, lub skraplaniem oraz wytwarzaniem lub sprzedażą tych paliw, albo w odniesieniu do energii elektrycznej: przesyłaniem lub dystrybucją oraz wytwarzaniem lub sprzedażą tej energii”. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (tekst jedn. Dz.U 2006, nr 89, poz. 625 z późn. zm.). Więcej na temat struktury PZP zob. B. Nowak, *Wewnętrzny Rynek Energii w Unii Europejskiej*, Wyd. C.H. BECK, Warszawa 2009, s. 132.

² Dyrektywa 2003/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26.06.2003 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej (Dz.Urz. UE L 176/37).

³ Dyrektywa 2003/55/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26.06.2003 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego (Dz.Urz. UE L 176/57).

operatorów systemu dystrybucyjnego (OSD). Rozdzielenie prawne odnosi się do utworzenia odrębnego podmiotu prawnego, w ramach którego prowadzone będą wszystkie formy działalności, z wyłączeniem wytwarzania i dostaw. Obowiązek założenia oddzielnej spółki dotyczy tylko naturalnych monopolii, które działają w sektorze sieci.

Zarówno art. 10 ust. 1 i art. 15 ust. 1 dyrektywy dotyczącej energii elektrycznej⁴, jak również art. 9 ust. 1 i art. 13 ust. 1 dyrektywy dotyczącej gazu ziemnego⁵ podważają istotę rozdzielenia prawnego ze względu na brak odpowiednich reguł, które będą tworzyły obowiązek oddzielenia własności środków w systemie przesyłowym, jak również w systemie dystrybucyjnym od PZP. Oznacza to, że pomimo postanowień dyrektyw przewidujących rozdzielenie prawne, przy jednoczesnym braku przekazania własności środków sieci, OSP i OSD mogą pozostawać podmiotami uzależnionymi od decyzji w kwestiach sieci od PZP, co w konsekwencji będzie wpływało niekorzystnie na konkurencję i dostęp do rynku. Niemniej jednak, mimo takiego postanowienia w dyrektywach, Komisja Europejska, mając na uwadze brak własności sieci, określiła środki⁶, które są niezbędne w celu zagwarantowania operatorom systemów przesyłowego i dystrybucyjnego możliwości samodzielnego decydowania w obszarze sieci, w przypadku gdy środki własności sieci nadal pozostają własnością PZP. Co więcej, zgodnie z zasadą subsydiarności, państwa członkowskie UE mogą samodzielnie dokonać rozdzielenia własności sieci od spółki macierzystej PZP w swoich przepisach krajowych.

Ponadto postanowienia dyrektyw zakazują członkom zarządu OSP angażowania się w działalność spółki dystrybucyjnej, a członkom zarządu OSD – w działalność spółki przesyłowej⁷. Warto zwrócić uwagę, że art. 17 dyrektywy elektroenergetycznej nie zakazuje połączenia działalności OSP i OSD w sektorze energii elektrycznej, a analogiczne postanowienia dotyczą sektora gazowego i są zawarte w art. 15 dyrektywy gazowej. Utworzenie takiego wielosektorowego operatora sieci jest możliwe, pod warunkiem że zostało dokonane rozdzielenie rachunkowe⁸ oraz że powstały w ten sposób operator systemu jest podmiotem oddzielnym prawnie i funkcjonalnie od innych form działalności w sektorach gazowym i elektroenergetycznym.

⁴ Dyrektywa dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej (Dz.Urz. UE L 176/37).

⁵ Dyrektywa dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego (Dz.Urz. UE L 176/57).

⁶ Odpowiednie postanowienia odnośnie do przesyłu zawarte są w art. 10 ust. 2 lit. c w odniesieniu do elektryczności oraz art. 9 ust. 2 lit. c w odniesieniu do gazu. Analogiczne postanowienia odnośnie do dystrybucji zawarte są w art. 15 ust. 2 lit. c w odniesieniu do elektryczności oraz w art. 13 ust. 2 lit. c w odniesieniu do gazu.

⁷ Art. 10 ust. 2 lit. a i art. 15 ust. 2 lit. a dyrektywy elektroenergetycznej oraz art. 9 ust. 2 lit. a i art. 13 ust. 2 lit. a dyrektywy gazowej.

⁸ Więcej na temat rozdzielenia rachunkowego zob. B. Nowak, *Wewnętrzny Rynek...*, s. 144-146.

W stosunku do operatorów systemu dystrybucyjnego istnieje możliwość przyznania zwolnień od wymogu dokonania rozdzielenia prawnego i funkcjonalnego⁹. Owo rozdzielenie dotyczy w szczególności OSD, którzy obsługują mniej niż 100 tys. klientów. Natomiast gdy liczba przekracza 100 tys. klientów, rozdzielenie wymagane jest bezwarunkowo. Co więcej, na mocy postanowień dyrektywy, państwa członkowskie UE mogły odroczyć obowiązkowy termin wprowadzenia rozdzielenia prawnego do 1 lipca 2007 r. Jednak w przypadku niedotrzymania ostatecznego terminu wprowadzenia rozdzielenia prawnego Komisja mogła wszcząć postępowanie o naruszenie prawa wspólnotowego, na mocy art. 226 Traktatu Wspólnot Europejskich (TWE), ze względu na niepełną realizację postanowień dyrektyw.

3. Rozdzielenie funkcjonalne

Rozdzielenie funkcjonalne w zakresie zarządzania polega na uzyskaniu niezależności operatora systemowego od innych form działalności niezwiązanych bezpośrednio z przesyłem i dystrybucją. Ponadto operatorom systemu przesyłowego i dystrybucyjnego powinno przysługiwać skuteczne prawo podejmowania niezależnych decyzji odnoszących się do aktywów, które są niezbędne do konserwacji, remontów, eksploatacji i rozbudowy sieci¹⁰. OSP i OSD muszą też być kierowane przez autonomiczny zarząd niezwiązany z tą stroną PZP, która zajmuje się wytwarzaniem, przesyłaniem i dostarczaniem energii elektrycznej lub gazu ziemnego.

W przypadku, gdy aktywa spółki sieciowej są w posiadaniu spółki macierzystej PZP, operator sieci powinien mieć skuteczne prawo decydowania w sprawach utrzymania i rozwijania sieci. W praktyce bardzo często to właśnie PZP odpowiedzialne jest za prowadzenie ustalonych prac sieciowych, co budzi obawy o zachowanie dyskryminacyjne. Spółka macierzysta może blokować realizację projektów, które szkodzą jej własnym interesom handlowym, np. poprzez ukrywanie środków na rozbudowę przepustowości systemu dla innych użytkowników. W takiej sytuacji operator systemu powinien mieć możliwość ingerencji w podejmowane decyzje przez spółkę macierzystą PZP, bez szkody dla spółki dominującej. Niemniej jednak szczegóły rozwiązań powinny być określone indywidualnie w konkretnych przypadkach danej spółki.

⁹ Szerzej na temat zwolnień zob. B. Nowak, *Rozdział przedsiębiorstw zintegrowanych pionowo w sektorze energii elektrycznej i gazu na podstawie dyrektyw elektroenergetycznej i gazowej. Mit czy rzeczywistość?*, „Studia Europejskie” 2007, nr 2, s. 153-154.

¹⁰ Podstawowe kryteria dotyczące rozdziału funkcjonalnego operatorów systemu przesyłowego określa art. 10, a operatorów systemu dystrybucyjnego art. 15 dyrektywy 2003/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26.06.2003 r. dotyczącej wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej (Dz.Urz. UE L 176/37). Analogiczne postanowienia zawarte są w art. 9 i art. 13 dyrektywy 2003/55/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26.06.2003 r. dotyczącej wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego (Dz.Urz. UE L 176/57).

Ponadto spółka macierzysta ma prawo zatwierdzania rocznego planu finansowego lub innego instrumentu równoważnego swoich spółek zależnych i w ten sposób ustalania limitów ich zadłużenia. Spółka macierzysta PZP nie może jednak przeprowadzać jakiegokolwiek kontroli lub nadzoru nad działaniami w zakresie obsługi sieci, np. poprzez wydawanie poleceń dotyczących budowy lub rozbudowy sieci, które nie wykraczają poza założenia zatwierdzonego planu finansowego. Niemniej jednak w przemyśle energetycznym sieci należą do najważniejszych aktywów, dlatego w przypadku, gdy operator sieci będzie poważnie zadłużał swoją spółkę, to z pewnością takie działanie niekorzystnie wpłynie na całe przedsiębiorstwo. Zatem słuszny wydaje się postulat nadzoru, pod warunkiem jednak, że będzie on przejrzysty¹¹.

Warto również zwrócić uwagę na kwestię związaną z opracowaniem przez operatora systemu programu zgodności, którego celem jest zapewnienie eliminacji zachowań dyskryminacyjnych poprzez określenie praw i obowiązków pracowników sektora sieciowego¹². Program zgodności powinien dotyczyć zwłaszcza obowiązku zachowania zasad poufności informacji handlowych oraz przewidywać kary za ich nieprzestrzeżenie¹³.

Rozdzielenie funkcjonalne to skomplikowane zagadnienie, dlatego bardzo ważne jest ustalenie warunków określających relacje pomiędzy spółką macierzystą PZP a spółką sieciową w taki sposób, aby spółka macierzysta nie wydawała poleceń spółkom sieciowym w zakresie decyzji dotyczących sieci.

4. *Unbundling* w sektorze energii elektrycznej i gazu w Polsce

Najważniejsze postanowienia dyrektywy energii elektrycznej i dyrektywy gazowej dotyczące regulacji podmiotów dominujących, czyli tzw. monopolu naturalnych, które uczestniczą w procesie przesyłu i dystrybucji energii elektrycznej i gazu, jak również kwestie odnoszące się do rozdzielenia PZP, zostały przetransponowane 3 maja 2005 r. do ustawy – Prawo energetyczne¹⁴ z 4 marca 2005 r.¹⁵

Na polskim rynku energetycznym działa dwóch operatorów systemu przesyłowego – jeden w sektorze energii elektrycznej (PSE-Operator) i jeden w sektorze gazu (Gaz-System). PSE-Operator został prawnie i funkcjonalnie wydzielony przez swoją

¹¹ Art. 15 pkt c dyrektywy dotyczącej wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej (Dz.Urz. UE L 176/37) i art. 13 pkt c dyrektywy dotyczącej wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego (Dz.Urz. UE L 176/57).

¹² Art. 15 pkt d dyrektywy dotyczącej wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej (Dz.Urz. UE L 176/37) i art. 13 pkt d dyrektywy dotyczącej wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego (Dz.Urz. UE L 176/57).

¹³ B. Nowak, *Wewnętrzny Rynek...*, s. 139.

¹⁴ Ustawa z dnia 3 maja 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo Energetyczne (Dz.U., nr 62, poz. 552).

¹⁵ P. Korzeniowski, *Wydzielenie operatora systemu przesyłowego w prawie energetycznym*, [w:] *Polska polityka energetyczna – wczoraj, dziś, jutro*, Urząd Regulacji Energetyki, Warszawa 2010, s. 99 i nast.

spółkę macierzystą (PSE SA)¹⁶ 1 lipca 2004 r., natomiast spółka Gaz-System została utworzona przez spółkę macierzystą (PGNiG SA)¹⁷ 16 kwietnia 2004 r. Niemniej jednak dopiero 1 lipca 2005 r. spółka Gaz-System została prawnie wydzielona od spółki macierzystej poprzez przeniesienie 100% jej akcji do Ministerstwa Skarbu.

Ważną kwestią dla rozwoju konkurencji i otwierania rynku energetycznego jest to, aby operatorzy systemowi mieli niezależne struktury zarządzania, a także pozostali podmiotami niezależnymi od PZP w zakresie podejmowania decyzji w kwestii sieci. Niemniej jednak bardzo często PZP angażują się w działalność przesyłową i dystrybucyjną, co wiąże się z brakiem zachowania konkurencji na rynku. Jako przykład może posłużyć zachowanie spółki Gaz-System, która w 2006 r. odmówiła dostępu do infrastruktury spółce handlowej Emfesz Polska¹⁸. Uzasadnienie odmowy przez Gaz-System opierało się na braku odpowiednich pojemności magazynowych firmy Emfesz w Polsce oraz na całkowitym wykorzystaniu istniejącej infrastruktury magazynowej przez PGNiG SA¹⁹. Ponieważ nie ma konieczności całkowitego rozdzielania pojemności magazynowych spółki-córki z PZP, to w praktyce za magazynowanie gazu odpowiada PGNiG SA, a nie OSP Gaz-System. W takiej sytuacji Emfesz nie miała możliwości negocjowania z PGNiG SA kwestii dostępu do infrastruktury magazynowej. Ponadto spółka PGNiG SA, zmuszona przepisami prawa²⁰ do zwiększenia ilości magazynowanego gazu, nie planowała udostępnienia infrastruktury innym podmiotom na rynku. Dlatego też odmowa dostępu przez spółkę Gaz-System może być postrzegana jako zachowanie dyskryminacyjne ze strony operatora przesyłowego na korzyść monopolisty PGNiG SA. Mimo że w dyrektywie gazowej nie ma konieczności wyodrębnienia operatorów systemu magazynowania, taki obowiązek umożliwiłby stronom trzecim zweryfikowanie, czy oferowane pojemności magazynowe opierają się na przejrzystych zasadach. Należy także pamiętać, że władze polskie obawiają się całkowitej liberalizacji sektora gazowego ze względu na możliwy wzrost cen gazu, ale przede wszystkim ze względu

¹⁶ Polskie Sieci Energetyczne SA (PSE SA) jest spółką założoną 2 sierpnia 1980 r. przez Ministra Przemysłu, a jej właścicielem jest Skarb Państwa. Jako spółka państwowa zaangażowana w handel zarówno krajowy, jak i międzynarodowy zajmowała monopolistyczną pozycję na rynku energii elektrycznej. Zob. więcej: <http://www.pse-operator.pl/index.php?dzid=127&did=686>.

¹⁷ Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo SA (PGNiG SA) jest spółką utworzoną w 1997 r. jako zintegrowany pionowo monopolista. W skład Grupy Kapitałowej wchodzi PGNiG SA jako podmiot dominujący oraz 34 spółek o profilu produkcyjnym i usługowym. Zob. więcej: http://www.pgnig.pl/pgnig/grupa_kapitalowa.

¹⁸ Spółka handlowa Emfesz Polska poprzez dostęp do infrastruktury spółki Gaz-System chciała wywiązać się ze zobowiązań kontraktowych, które dotyczyły przetransportowania 150 mln m³ gazu od polskiej granicy do Zakładów Azotowych Puławy.

¹⁹ B. Nowak, *Wewnętrzny Rynek...*, s. 246-247.

²⁰ Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o zapasach ropy naftowej, produktów naftowych i gazu ziemnego oraz zasadach postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa paliwowego państwa i zakłóceń na rynku naftowym (DzU, nr 52, poz. 343).

na utratę kontroli nad polskim rynkiem gazu na rzecz nowych spółek, których udziały w większości należą do Gazpromu i RosUkrEnergo.

W polskim sektorze dystrybucji działa na rynku jako OSD łącznie 20 spółek dystrybucyjnych, w tym 14 elektroenergetycznych i 6 gazowych. Sytuacja w sektorze gazowym jest dosyć trudna, ponieważ wszystkie 6 spółek dystrybucyjnych to spółki zależne od PGNiG SA²¹. Mimo że w teorii nastąpiło rozdzielenie dystrybucji i sprzedaży²², w praktyce nadal pozostają one pod kontrolą PZP, czyli PGNiG SA. Ponadto Komisja Europejska w 2008 r. na mocy art. 226 TWE wystosowała do Polski uzasadnioną opinię za brak pełnej implementacji dyrektywy gazowej, w której został wskazany przede wszystkim brak utworzenia operatora systemu magazynowania.

W przypadku sektora dystrybucji energii elektrycznej, na 14 spółek dystrybucyjnych dwie należą do inwestorów zagranicznych: RWE Stoen²³ i GZE SA²⁴. Pozostałe spółki dystrybucyjne są zależne w różnym stopniu od Skarbu Państwa²⁵. Prowadzenie przez spółki dystrybucyjne działalności w zakresie sprzedaży oraz działalności OSD jest niekorzystne dla uczestników rynku i źle wpływa na konkurencję na rynku energii elektrycznej. Warto zwrócić uwagę na fakt, że żadna ze spółek dystrybucyjnych działających na polskim rynku nie spełnia klauzuli 100 tys. klientów, która to klauzula warunkuje możliwość odroczenia rozdzielania funkcjonalnego²⁶. Oznacza to, że postanowienia dyrektywy elektroenergetycznej nie zostały odpowiednio przetransponowane do polskiej ustawy Prawo energetyczne.

Na uwagę zasługuje również proces konsolidacji²⁷ spółek dystrybucyjnych w sektorze energii elektrycznej. Wskutek połączenia aktywów spółek dystrybucyj-

²¹ Sześć spółek, tj.: mazowiecka, wielkopolska, dolnośląska, górnośląska, karpacka i pomorska, jest odpowiedzialnych za dostarczanie gazu do odbiorców domowych, przemysłowych i hurtowych, a także za eksploatację, remonty oraz rozbudowę gazociągów. Zob. Dystrybucja, PGNiG SA, <http://www.pgnig.pl/pgnig/sd/dystrybucja/>.

²² W roku 2007 z sześciu spółek dystrybucyjnych gazu został wydzielony jeden podmiot zajmujący się sprzedażą – Oddział Handlowy PGNiG SA. Więcej na stronie internetowej: Powołanie niezależnych Operatorów Systemu Dystrybucyjnego, PGNiG SA, http://www.pgnig.pl/pgnig/com/arch/info/?r_news=newsId=2713.

²³ RWE jest jedną z największych firm energetycznych w Europie. Specjalizuje się w wytwarzaniu, przesyłaniu, dystrybucji oraz sprzedaży energii elektrycznej i gazu. Zob. Grupa RWE, <http://www.rwe.pl/web/cms/pl/328964/home/grupa-rwe/>. Natomiast RWE Stoen Operator zarządza siecią elektroenergetyczną Warszawy i realizuje zadania operatora systemu dystrybucyjnego. Swoją działalność rozpoczęło 1 lipca 2007 r. Jej udziały należą do niemieckiej Grupy RWE. Zob. więcej: RWE Stoen Operator Sp. z o.o., <http://www.rwe.pl/web/cms/pl/334976/home/grupa-rwe/rwe-w-polsce/rwe-stoen-operator/>.

²⁴ Udziały Górnośląskiego Zakładu Energetycznego SA (GZE SA) należą w 99,97% do szwedzkiej grupy Vattenfall. Więcej na temat prywatyzacji GZE SA zob.: Konsolidacja i prywatyzacja polskiego sektora dystrybucji, <http://www.ptpiree.pl/index.php?d=9&s=konsolidacja>; Operator Systemu Dystrybucyjnego, <http://www.vattenfall.pl/pl/vattenfall-distribution-poland.htm>.

²⁵ B. Nowak, *Rozdział przedsiębiorstw...*, s. 157.

²⁶ B. Nowak, *Wewnętrzny Rynek...*, s. 253.

²⁷ Więcej na temat konsolidacji sektora energetycznego zob. T. Motowidlak, *Konsolidacja przedsiębiorstw energetycznych na Europejskim Rynku energii elektrycznej*, „Energetyka” 2008, <http://www.cire.pl/pdf.php?plik=/pliki/2/Konsolidarznaeuropejskimynku.pdf>.

nych energii elektrycznej z wytwórcami energii powstały cztery holdingi²⁸, czyli tzw. PZP. Jak się okazuje, powstałe przedsiębiorstwa zintegrowane pionowo na bazie europejskich przepisów podlegają obowiązkowi rozdzielania, co oznacza, że sektor energii elektrycznej był znacznie lepiej dostosowany do postanowień dyrektywy elektroenergetycznej przed konsolidacją niż po niej. Ponadto, według prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, konsolidacja, w wyniku której powstały cztery pionowo zintegrowane grupy energetyczne, może doprowadzić do wykorzystania pozycji dominującej i zachowań sprzecznych z zasadami konkurencji²⁹.

5. Zakończenie

Dążenie do budowy i rozwoju konkurencyjnego rynku energii i gazu wymaga nie tylko od instytucji Unii, ale również od poszczególnych państw członkowskich wdrażania regulacji prawnych mających doprowadzić do realizacji wspólnotowego celu, jakim jest budowa Wewnętrznego Rynku Energii. Implementacja aktów prawnych do krajowego prawodawstwa niesie szereg wyzwań, którym rynek energetyczny, jako jeden z najistotniejszych sektorów całej gospodarki, musi podołać.

Realizacja postanowień dyrektyw energii elektrycznej i gazu odnośnie do *unbundlingu* w Polsce nadal pozostaje ważnym problemem. Operatorzy systemów dystrybucyjnych zarówno w sektorze energii elektrycznej, jak i gazu nie są odpowiednio rozdzieleni funkcjonalnie. W konsekwencji dyskryminują oni inne podmioty wchodzące na rynek na korzyść spółki tej samej grupy kapitałowej, do której należy OSD. Jedynie operator systemu przesyłowego PSE-Operator SA w przypadku energii elektrycznej posiada status zapewniający mu niezależność podejmowania decyzji. Z kolei w sektorze gazu operator systemu przesyłowego Gaz-System SA, mimo że w teorii stanowi odrębną spółkę, w praktyce jest decyzyjnie bardzo silnie powiązany z PGNiG SA. W związku z powyższym integracja pionowa w polskiej energetyce i gazownictwie daje przedsiębiorstwom dominującym możliwość wspierania własnych oddziałów poprzez wykorzystywanie swojej pozycji, co w efekcie blokuje rozwój potencjalnej konkurencji.

Problemy Polski z *unbundlingiem* wskazują, że tzw. Trzeci pakiet energetyczny³⁰ Komisji Europejskiej, nowelizujący dyrektywy i rozporządzenia wspólnego rynku

²⁸ Pierwszy holding to Polska Grupa Energetyczna (PGE), drugi – Tauron Polska Energia, trzeci – ENERGA, czwarty – ENEA. Więcej na temat holdingów: PGE, Tauron Polska Energia, ENERGA i Enea do prywatyzacji, <http://www.bankier.pl/wiadomosc/PGE-Tauron-Polska-Energia-Energia-i-Enea-do-prywatyzacji-1753175.html>.

²⁹ Komunikat 6/2008 w sprawie konsolidacji przedsiębiorstw energetycznych w sektorze Elektroenergetycznym, http://www.ure.gov.pl/porta1/pdb/497/3033/Komunikat_62008_w_sprawie_konsolidacji_przedsiębiorstw_energetycznych_w_sektorze.html.

³⁰ Z dniem 3 marca 2011 r. weszły w życie dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/72/WE z 13 lipca 2009 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej (Dz.Urz. UE L 211/55 z 14.08.2009) uchylająca dyrektywę 2003/53/WE, oraz dyrektywa Parlamentu

energii elektrycznej i gazu, jest potrzebny. Dowolność interpretacji przepisów prawnych jest bowiem sporą barierą w tworzeniu wewnętrznego rynku energii.

Literatura

- Dyrektywa 2003/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26.06.2003 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej (DzUrzUE L 176/37).
- Dyrektywa 2003/55/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26.06.2003 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego (DzUrzUE L 176/57).
- Dystrybucja, PGNiG SA, <http://www.pgnig.pl/pgnig/sd/dystrybucja/>.
- Grupa RWE, <http://www.rwe.pl/web/cms/pl/328964/home/grupa-rwe/>.
- Komunikat 6/2008 w sprawie konsolidacji przedsiębiorstw energetycznych w sektorze Elektroenergetycznym, http://www.ure.gov.pl/portal/pdb/497/3033/Komunikat_62008_w_sprawie_konsolidacji_przedsiębiorstw_energetycznych_w_sektorze.html.
- Konsolidacja i prywatyzacja Polskiego sektora dystrybucji*. <http://www.ptpiree.pl/index.php?d=9&s=konsolidacja>.
- Korzeniowski P., *Wydzielenie operatora systemu przesyłowego w prawie energetycznym*, [w:] *Polska polityka energetyczna – wczoraj, dziś, jutro*, Urząd Regulacji Energetyki, Warszawa 2010.
- Motowidlak T., *Konsolidacja przedsiębiorstw energetycznych na Europejskim Rynku energii elektrycznej*, „Energetyka” 2008, http://www.cire.pl/pdf.php?plik=/pliki/2/Konsolidarznaeuropejskim_ryнку.pdf.
- Nowak B., *Rozdział przedsiębiorstw zintegrowanych pionowo w sektorze energii elektrycznej i gazu na podstawie dyrektyw elektroenergetycznej i gazowej. Mit czy rzeczywistość?*, „Studia Europejskie” 2007, nr 2.
- Nowak B., *Wewnętrzny Rynek Energii w Unii Europejskiej*, Wyd. C.H. BECK, Warszawa 2009.
- Operator Systemu Dystrybucyjnego, <http://www.vattenfall.pl/pl/vattenfall-distribution-poland.htm>.
- PGE, Tauron Polska Energia, Energa i Enea do prywatyzacji, <http://www.bankier.pl/wiadomosc/PGE-Tauron-Polska-Energia-Energa-i-Enea-do-prywatyzacji-1753175.html>.
- Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo SA (PGNiG SA), http://www.pgnig.pl/pgnig/grupa_ka_pitalowa.
- Polskie Sieci Energetyczne SA (PSE SA), <http://www.pse-operator.pl/index.php?dzid=127&did=686>.
- Powołanie niezależnych Operatorów Systemu Dystrybucyjnego, PGNiG SA, <http://www.pgnig.pl/pgnig/com/arch/info/?r,news,newsId=2713>.
- RWE Stoen Operator Sp. z o.o., <http://www.rwe.pl/web/cms/pl/334976/home/grupa-rwe/rwe-w-polsce/rwe-stoen-operator/>.
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (tekst jedn. DzU 2006, nr 89, poz. 625, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 3 maja 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo Energetyczne (DzU nr 62, poz. 552).
- Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o zapasach ropy naftowej, produktów naftowych i gazu ziemnego oraz zasadach postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa paliwowego państwa i zakłóceń na rynku naftowym (DzU nr 52, poz. 343).

Europejskiego i Rady 2009/73/WE z 13 lipca 2009 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego (Dz.Urz. UE L 211/94 z 14.08.2009) uchylająca dyrektywę 2003/55/WE.

THE CHALLENGES OF POLISH GAS AND ELECTRICITY MARKET AND THE PROCESS OF UNBUNDLING

Summary: In many European Union countries electricity networks and gas pipelines are still owned by the vertically integrated companies (VIC) responsible for generation, supply, transmission and distribution of energy. Vertical integration gives them the possibility to support their own subcompanies through the utilization of a dominant position in the market which consistently inhibits the development of competitive market. Therefore, to cope with the problem, the European Commission proposed within the Electricity and Gas Directive to separate network operators from the VIC. The realization of this process of “unbundling” in the electricity and gas sector, as one of the main instruments of building the competitive energy market, is presented in this paper on the Polish example.